

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף קג

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

חתי תיקנו "שבועת היסת"?

מבואר בגמ' ששאלו את רבי ינאי, שוכר אמר נתתי והמשכיר אומר לא קיבלתי, הדין עם מי. אמר ר' יוחנן, שלמדנו לגבי בעל הבית ששכר פועל, שנשבע השוכר ונוטל, ודווקא שם אמרו לפועל שישבע כיון שבעל הבית טרוד בפועלו וחוששים שלא זוכר. אבל בשכירות בתים השוכר נאמן ונשבע שבועת היסת מדרבנן ששילם חובו. כתב רש"י בשבועות (מח, ב ד"ה הא שאר) "וכשנשנית זו בימי התנאים עדיין לא תיקנו שבועת היסת כי בימי רב נחמן תיקנוה". עכ"ל. וכן מבואר בתוס' בשבועות (מה, א ד"ה עקורה) שרק בימי ר' יוחנן תיקנו שבועת היסת. כלומר מבואר ברש"י שבועת היסת תיקנו חז"ל בימי רב נחמן, א"כ שואל הרש"י, לפינונו בגמ' ביאר רבי יוחנן שבשכירות בתים השוכר נאמן בשבועה, ורש"י מפרש את דברי רבי יוחנן שיש שבועת היסת, והרי רבי יוחנן קדם לרב נחמן, ולדעת רש"י באותה עת עדיין לא תיקנו שבועת היסת.

הרש"י ש מבאר שאמנם יסוד תקנת שבועת היסת נתקן בזמן רב נחמן, אבל שבועה על ספק אם שילם ביום האחרון לחוב, כבר תיקנו קודם. וכך מבואר בש"ך (ח"מ פז, לא) שלגבי כמה עניינים תיקנו שבועת היסת כבר קודם לזרזו של ר"נ. מאידך הפני"ל לעיל (ג, א) בדין המשנה של שנים אוחזים בטלית כתב על דברי רש"י, שמשמע מדבריו בכמה מקומות שבועת היסת תיקנו כבר בזמן המשנה. (וצ"ע מדברי רש"י בשבועות ה"ל) וכך ביאר במהרי"ץ חיות (שם) שרש"י סבר כדעת הרמב"ם, ששבועת היסת כבר תיקנו בימי חכמי המשנה.

דברי המהרי"ץ חיות צריכים ביאור, שכתב הרמב"ם (שבועות יא, ז) "ויש שם שבועה אחרת והיא תקנת חכמי הגמרא והיא הנקראת שבועת הסת". עכ"ל מבואר שתיקנו חכמי הגמ' ולא המשנה. וציון הרדב"ז לדברי הגמ' בקידושין (מה, ב) "השתא דתקון רבנן שבועת היסת". וכן כתב הרמב"ם (טוען ונטען א, ג) "אבל חכמי הגמרא תקנו שישבע הנתבע בכל אלו שבועת היסת ויפטר".

מה הכוונה "שואל בטובו"?

אמר ר"ג, אם אמר אדם לחברו השאילי כלי "בטובו" ואמר המשאיל הן, שאלו לו לעולם ולא יכול המשאיל לחזור בו. ביאר רש"י (ד"ה שואל) "האי בטובו משמע לן כל זמן שהוא טוב, אפילו מחזירו חוזר ונוטלו כשיצטרך". כלומר "טובו" מתייחס לאיכות הכלי וכל זמן שהכלי ראוי לטובו היינו שימושי ויש זכות בו לשואל. וצריך לברר בדת רש"י, מדוע הוסיף "אפילו מחזירו חוזר ונוטלו כשיצטרך", הדיון הוא אמת, אבל מה עניינו לביאור הגמ', היה מספיק שיאמר רש"י שההשאלה חלה לעולם ותו לא. מה הדגש שאם החזיר יוכל לקחת שוב. והלא דבר הוא. דעת התוס' (ד"ה שואל) בשם הערוך, "בטובו" בטובה שמחזיק השואל למשאיל יכול השואל להשתמש לעולם בכליו של משאיל. תוס' דחו ואמרו "ואין נראה". אבל כביאור הנזכר משמע בהג' אושרי ובשיטתו"ק בשם ר"ח, שאדם עשה טובה לרעהו והשאיל לו חפץ, לאחר זמן ביקש המשאיל לשאול חפץ תמורת אותה טובה שעשה עימו, והיות שההשאלה עתה היא בשכר טובה, אין כאן את ההלכות של שאילה שבסתם לל' יום, אלא תולים שמשאיל לו לעולם. ואומר הריטב"א, שאין לומר שעתה זה נהפך לשכירות בעד הטובה הקודמת, היות ואין זה ממש זה כנגד זה.

צריך תלמוד ביאור זה, שהרי אם זה מחמת טובה שהייתה בעבר, מדוע עתה ההשאלה היא לעולם, שתהיה כנגד זמן השאלה, או כשיעור ערך ההשאלה הקודמת, בשלמא לביאורו של רש"י שמתייחס לגוף החפץ "טובו" היינו כל זמן שהחפץ ראוי לשימוש, מובן מדוע מוגדר שיהיה לעולם, אך להבנת הר"ח תמוה מדוע ההשאלה היא לעולם.

מעתה ניתן לבאר שזה כוונת רש"י שהוסיף "אפילו מחזירו חוזר ונוטלו כשיצטרך", להגדיר את "טובו" של החפץ כל זמן שהוא קיים יש לשואל זכות בו, לדעת ר"ח כאמור צריך ביאור מדוע החפץ יהיה לעולם של השואל, אם החזיר השואל את החפץ מדוע שיהיה לו בו זכות, הרי כשם שתמה טובתו הראשונה והחזיר את החפץ, אף עתה החזיר את החפץ, ונגמר הטובה כנגד הטובה. לזה רש"י הדגיש לשיטתו זה לא קשור ל"טובה" בין האנשים, אלא במהות הגדרת החפץ, ולכן לא שייך לומר תמה הטובה, ולכך אף כאשר החזיר הדגיש רש"י יכול השואל לקחת שוב.

לשון הרמב"ם (שאלה א, ח) "השואל כלי מחבירו להשתמש בו ואמר לו השאילי דבר פלוני בטובתך כלומר אין אתה משאיל לי דבר זה כדרך כל המשאילין אלא כפי טובת לבך ונדבותיך שאינך מקפיד על הזמן אם ארך אם קנו מיד המשאיל על זה הרי השואל משתמש בו לעולם עד שיתבטל הכלי מלעשות מלאכתו". עכ"ל. מבואר ברמב"ם שלמד בדברי הגמ' ש"בטובו" הכוונה לטוב ליבו של המשאיל שלא יהיה כאחד כל האדם אלא טוב יותר.

הרא"ש (פאמ סו' לג) הביא כעין דברי הרמב"ם מדברי הרי"ף, ותמה הרא"ש איך יתכן שמחמת מילה אחת יצא מכלל שאילה רגילה ותהיה השאילה לעולם, הרי

כך דרך בני אדם לדבר ולומר עשה עימי טובה והשאיל לי מטובך את הכלי, ומדוע שהזכיר את הטובה יהיה שאול לעולם. (הרא"ש עצמו בתחילת דבריו מבאר כרש"י ש"טובו" מתייחס לכלי.)

כפי הנראה בהג' אושרי (שם) ובנימוקי"ו (דף ס, א מדפי הרי"ף) וכך הביא לבאר בסמ"ע (ח"מ שמא, טו), שדקדק הרמב"ם וכתב שאמר לו בטובך שאינך כדרך המשאילים המקפידים על זמן ההחזרה וכו', אלא כפי נדבת ליבך שאינך מקפיד על זמן ארוך, ולכך מועיל. ומעמיד הסמ"ע שמדובר באדם הידוע בטוב ליבו שרגיל להשאיל להרבה זמן.

על קושיית הרא"ש ביאר בט"ז (שם), שאם היה אומר "בטובך השאילי" כוונתו הייתה מתפרשת שמבקש את טובתו שישאיל לו, והדיון היה כפי כללי ההשאלה הרגילים. אך מאחר ושינה בלשון בני אדם ואמר "השאילי בטובך" משמע שהשאילה תהיה טובה יותר משאילות רגילות.

סיכום הדף

נושא היום: חיובי המשכיר והשוכר. שכר לשנה והתעברה השנה

אמר רבא בשם ר"ג, אדם שכר בית 10 שנים, לאחר 5 שנים **אמר המשכיר** כבר גרת 5 שנים, **והשוכר טוען** שדר רק 3, המשכיר נאמן. **וביאר רבינא לרב אחא מדפתי**, שאינו דומה להלוואה, שיהא הלואה נאמן לטעון שפרע חלק מהסכום, היות **ושטר הלואה יעודו לפרעון** והיה צריך לכתוב עליו אם פרע חלק מהסכום. או לכתוב שובר. **ושטר של המשכיר** נועד כדי שהשוכר לא יטען חזקה על הבית.

אמר ר"ג, אם אמר אדם לחברו השאילי כלי "בטובו" ואמר המשאיל הן, שאלו לו לעולם ולא יכול המשאיל לחזור בו, כיון שהכוונה כל זמן שהכלי ראוי לטובו היינו שימושי. **אמר רב מרי בן בתו של שמואל**, דווקא אם עשה קנין. **אמר רב מרי בריה דרב אשי**, לאחר שנשבר הכלי מחזיר לו את השברים.

אמר רבא אם שאל כלי לעדור "פרדס זה" אינו יכול להשתמש בו לפרדס אחר. ואם אמר "לפרדס" יכול לעדור את כל פרדסיו ואם נשבר יחזיר את השברים.

אמר ר"פ, השאיל "באר מים זו" ונשברה, אין בונה לו אחרת, והשואל לא יכול לדרוש להשתמש בחדשה. ואם אמר **באר סתם**, יכול השואל להשתמש בחדשה. **ואם שאל מקום לחפשי בורות מים**, יכול לכרות כמה בורות שצריך, וצריך לקנות מהמשאיל את השאילה.

שכר בית ונפל הבית, המשכיר חייב להעמיד לו בית אחר. היה הבית גדול לא יעשה אותו קטן וכן להפך. היה חדר אחד גדול לא יעשה ב' קטנים, וכן להפך. לא יפחות הלונות, ולא יוסיף אלא מדעת שניהם.

מבאר הגמ', שאם אמר "בית זה" אין המשכיר חייב. ואם אמר **בית סתם**, מדוע אינו יכול להוסיף או להפחית. **ביאר ר"ל**, שאמר בית שאני משכיר כך וכך מידותיו. והיות ואין חידוש בדבר, **העמיד רבין שר"ל אמר**, שהראה לו בית ואמר לו כזה אני משכיר, **והחידוש**, שהכוונה על מידותיו ולא על מיקומו, היינו שאם הבית שראה עומד על שפת הנהר, אין הכוונה על מיקום כזה, אלא על מידות הבית.

חדון ערך פרק "השאיל"

פרק "המקבל"

המקבל שדה מחברו בחכירה (משלם במסכום קבוע של פירות לשנה), או בארסות (נותן חלק יחסי מהפירות), נוהג **כמנהג המדינה** לגבי קצירת התבואה וחרישה. **החלוקה בארסות** היא בתבואה, תבן וקש. יין, זמורות וקנים. **ובעל השדה והארס** שווים בהספקת הקנים לגידול הבא, שארס עובד ושומר בלבד.

למדו בברייתא אם המנהג לקצור אינו רשאי לעקור וכן להפך, ושניהם מעבדים זה את זה. **מעלת הקצירה: לבעל השדה**, נשאר הקש באדמה לא צריך זיבול לגידול הבא. **לארס**, יותר קל לקצור מאשר לעקור הכל. **מעלת העקרה: לבעל השדה**, תהיה שדה נקיה. **לארס**, צריך את התבן לבהמותיו.

בדין המשנה שכפי מנהג המקום לגבי חרישה, החידוש שלא נהגו לנכש עשבים, והמקבל ניכש וטען שזה לחסוך את החרישה לאחר הקצירה, **וקמ"ל** שלא מועילה טענתו זו אם לפרש, והכל כמנהג.

הטענות ב"הכל כמנהג המדינה", שאם נהגו להשכיר את האילנות אף הם מושכרים. **והחידוש**, במקום שנהגו שהארס נותן שלישי, וסיכמו שיתן רק רבע, לא יכול לטעון בעל השדה אני מקבל פחות כדי שלא אתן לך באילנות. **אם לא נהגו להשכיר**, החידוש במקום שארס נותן רבע, וכאן סיכמו שיתן שלישי, לא יכול לטעון הארס אני נותן יותר ואקבל את האילנות.

אמר רב יוסף שבבל לא נהגו לתת תבן לארס, הנפק"מ שאם מאן דהוא נותן נהג בעין יפה ואין ללמוד ממנו.

אמר רב יוסף, בעל השדה אחראי לעשות גבעה מעפר שעושים סביב השדה, אח"כ מגביהים את הגבעה ב' פעמים ומתייחס ע"ג קנים לחבר אליהם גדר. את **הגדר עצמה** מוטל על הארס לעשות. **הכלל**, כל דבר שהוא מעיקר שמירת הקרקע מוטל על בעל השדה, שמירה נוספת מוטל על הארס. **עוד אמר רב יוסף**, על בעל השדה מוטל לספק את כלי העבודה, מעדר, כלי לזרות את התבואה, ודלי להשקיה. **על הארס** מוטל ליצור תעלות השקיה.

בענינים התבאר במשנה שחולקים בקנים, **ביארו בבית מדרשו של רבי ינאי** שהם קנים שנטלו מהם את הקליפה כדי שלא יתלעו, **ומטרתם** להעמיד את אשכולות הענבים שלא יגררו על הקרקע. וע"ז אמרו במשנה שניהם מספקים את הקנים, וחולקים בזה אח"כ בשווה.